

GEOGRAFIJA

Kaj je geografija?

Beseda geografija izvira iz grških besed *ge* (zemlja) in *grafien* (pisati). Slovenski prevod besede geografija je zemljepis. Pojem geografija se je čez človeštvo precej sprmenilo. Geografija je v znanosti starih Grkov pomenila vse takratno znanje o Zemlji, predvsem pa opisovanje karjev, naštevanje imen in števil in prikazovanje Zemlje kot nebesnega telesa. Enak pomen je geografija obdržala vse do sredine devetnajstega stoletja, ko se je začelo preučevanje pojavov na zemljskem površju. Takrat so se z razvojem znanosti začele od geografije ločevati posebne vede, ki se ukvarjajo s preučevanjem posameznih pojavov na zemljskem površju. V zadnjih sto petdesetih letih se je geografija preoblikovala v vedo o zemljskem površju ali geografskem prostoru. Predmet preučevanja je lahko ves svet ali pa le njegovi deli (pokrajina, regija, država,...). Preučuje naravne ali fizične in družbene značilnosti zemeljskega površja, ki ustvarjajo geografsko celoto kakega območja

Dodatne vede geografije

Vsaka izmed teh ved preučuje le eno vrsto pojavov.

Geologija - ukvarja se s kamninsko sestavo in tektonsko zgradbo ter zgodovinskim razvojem zemeljske skorje

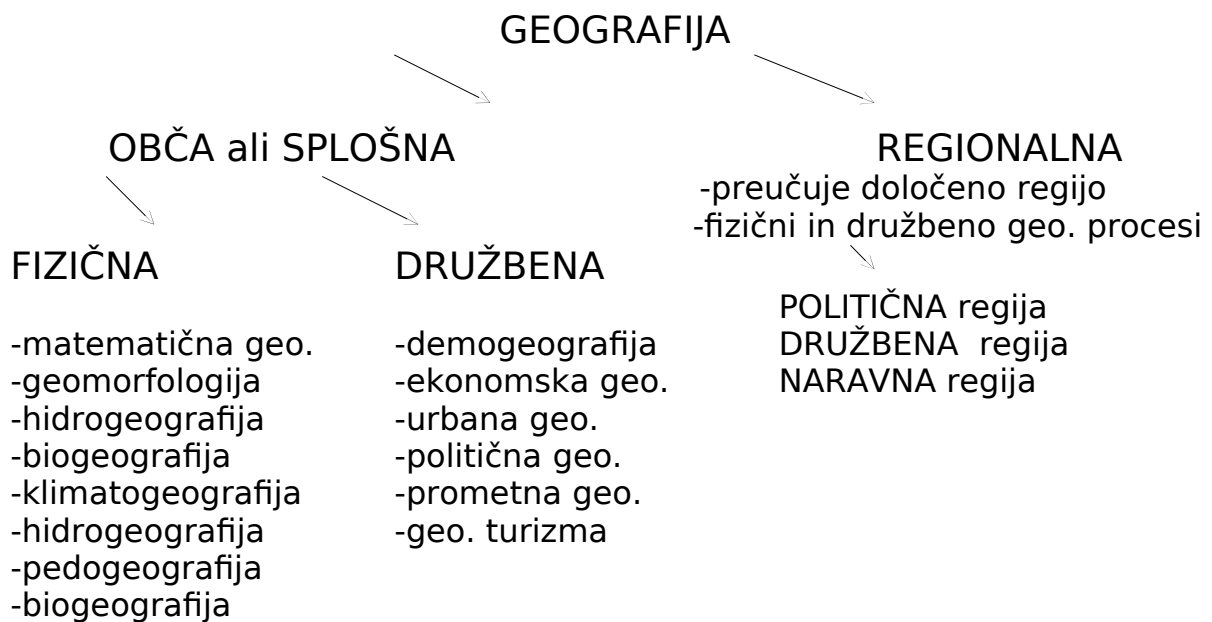
Geodezija - izmera Zemlje in njenega površja in njegova kartografska predstavitev

Geofizika - ukvarja se z fizikalnimi lastnosti Zemlje in njene notranjosti

Geokemija - preučuje kemične lastnosti Zemlje in njene notranjosti

Metereologija - preučuje podnebje

Geografijo delimo na:

FIZIČNA geografija:

MATEMATIČNA GEOGRAFIJA – preučuje Zemljo kot nebesno telo

GEOMORFOLOGIJA – obravnava zemeljsko površje

KLIMATOGEOGRAFIJA – ukvarja se s podnebjem in njegovimi geografskimi vplivi

HIDROGEOLOGIJA – geografska veda o vodah na Zemlji

PEDOGEOGRAFIJA – veda o vrstah in razširjenosti prsti

BIOGEOGRAFIJA – veda o geografskih zakonitostih in razširjenosti rastlinskih in živalskih vrst

DRUŽBENA geografija:

DEMOGEOGRAFIJA – preučuje razširejenost, razvoj in sestavo prebivalstva

URBANA GEOGRAFIJA – preučuje videz in vlogo človekovih bivališč

EKONOMSKA GEOGRAFIJA – preučuje rezultate človekovega dela in njihova geografska razširjenost

POLITIČNA GEOGRAFIJA – preučuje politične tvorbe

Za vse območje zemeljskega površja uporabljamo besedo geosfera.

Geosfero delimo na:

-pedosfera - prst

-litosfera – pod prstjo, je trdna

-hidrosfera – tekoče in stoječe vode

-atmosfera - ozračje

-biosfera – pedosfera + hidrosfera + atmosfera = živali in rastline

-antrosfera – kulturna pokrajina

Vse to so naravni ali fizični procesi.

POMEN ZEMELJSKEGA POVRŠJA V GEOGRAFIJI

Zemeljsko površje je poleg zraka nad njim in kamninske zgradbe, ki sestavlja njegovo podlago, vsekakor eden izmed najpomembnejših elementov človekovega okolja

Površje Zemelj si lahko razlagamo na dva načina:

-v ožjem smislu je to njeno neposredno površje, na katerem hodimo, rastejo rastline.

-širše razumevanje zemeljskega površja, pa vključuje še najnižje plasti atmosfere, kamninske plasti pod neposrednim površjem,...

Za posamezne dele zemeljskega površja uporabljamo besede območje, predel, najpogosteje pa pokrajina. Ta vedno jasno označuje sklenjen oziroma z naravnimi ali od človeka določenimi mejami omejen geografski prostor z vsemi značilnosti, ki so drugačne v sosednji pokrajini.

GEOGRAFSKI DEJAVNIKI IN PROCESI

Različnost geografskih elementov v kaki pokrajini in regiji je posledica delovanja različnih geografskih vplivov ali dejavnikov. Med fizičnogeografskimi dejavniki so najpomembnejši:

- geografski položaj krajev (geo. Širina in dolžina)
- nadmorska višina
- oddaljenost od morja
- pripadnost večjim ali manjšim geološkim enotam
- vremenski in podnebni vplivi

Med družbenogeografskimi dejavniki lahko navedemo:

- zgodovinski in gospodarski razvoj
- značilnosto poselitve in razvoj prebivalstva
- prometno povezanost
- sosedstvo različnih državnih tvorb
- kulturnih območij
- ...

ZGRADBA ZEMLJE IN NJENO POVRŠJE

Zemljo lahko razdelimo na tri dele:

- zunanja plast je Zemljina skorja. Skorja pod kontinenti se tako po sestavi kot po debelini razlikuje od tiste pod oceani. Pod kontinenti jo sestavljata dve plasti, med katerima ni ostre meje. Zgornja plast je granitna plast (po prevladujočih elementih silicij in aluminij so jo včasih imenovali sial), spodnja plast pa je bazaltna plast (nekoč imenovane tudi sima – silicij in magnezij). Pod oceani jo sestavlja le ena plast in sicer bazaltna plast. Zemljina skorja je najdebelejša pod kontinenti (okoli 30 km), pod oceani pa je veliko tanjša. Najdebelejša je pod gorskimi sistemi
- pod skorjo leži plašč, ki sega do globine 2900 km. V primerjavi s skorjo je bolj gostejši in vroč, saj temperatura in tlak z globino naraščata. Snov v njem imenujemo magma. Je gosto tekoča, pod velikim pritiskom in ima visoko temperaturo. Magma v plašču sestavljajo predvsem silicijev oksid, magnezij in železo. Ko magma pride na površje (v obliki vulkanskih izbruhov) jo imenujemo lava.
- jedro je v središču Zemlje. Sega do globine 6400 km. Jedro je dvakrat bolj gostejše od plašča, saj ga bolj kot raztaljene kamnine sestavljajo kovine, predvsem železo (Fe) in nikelj (Ni). Zaradi tega so ga kratko poimenovali kar nife (Ni + Fe). Geofiziki menijo, da se jedro deli na notranji in zunanji del. Notranji del, debel 1270 km naj bi bil v trdnem stanju, zunanji del, debel 2200 km pa tekoč

Med skorjo in plaščem je še ena skorja (stik), ki jo imenujemo MOHO po zagrebškem znanstevniku, ki je prvi odkril, da tu potresni valovi zelo spremenijo svojo hitrost.

Človeku do danes še ni uspelo zavrtati v Zemljo globlje kot 12066 metrov. Vse kar vemo o sestavi Zemlje smo izvedeli preko kamnin. Z raziskovanjem kamnin se ukvarja predvsem geologija.

LITOSFERA IN LITOSFERSKE PLOŠČE

Vrhno, približno 100 kilometrov debelo plast Zemlje imenujemo litosfera ali litosferska plast. Na njeno sestavo moramo biti posebej pozorni, kajti njen spodnji del je fizikalno in kemično še del plašča, njen zgornji del vse do zemeljskega površja pa ima nekoliko drugačne lastnosti, ker ga

sestavljajo lažje snovi. Imenujemo ga zemeljska skorja. Prehod iz plašča v skorjo je pomembna meja, ki je znana pod imenom MOHO plast ali diskontinuiteta.

Za litosfero (skupaj z zemeljsko skorjo) je značilno, da je v primerjavi z nižje ležečimi deli plašča bolj ali manj trdna oziroma toga, ker temperature niso več tako visoke. Toda pod litosfero je snov v plašču precej mehkejša, bolj plastična. Ta del plašča imenujemo astenosfere. Zaradi plastične podlage se lahko posamezni deli oziroma kosi litosfer ali litosferske plošče, gibljejo v različnih smereh.

LITOSFERSKE PLOŠČE

Litosfera je razdeljena na več manjših in večjih "kosov". To so litosferske plošče, ki dobesedno plavajo na litosferi. Nekatere litosferske plošče so sestavljene tako iz celinskega kot iz oceanskega dela zemeljske skorje, sestavljene iz bazalnega dela oziroma iz sime. Oceanske litosferske plošče brez granitne plasti oziroma siala sestavljajo tudi dno Tihoga in nekaterih drugih oceanov.

Litosferske plošče na Zemlji:

- Severnoameriška plošča
- Karibska plošča
- Južnoameriška plošča
- Plošča Nazca
- Tihooceanska plošča
- Antarktična plošča
- Afriška plošča
- Arabska plošča
- Evraazijska plošča
- Irska plošča
- Filipinska plošča
- Indoavstralska plošča
- Jadranska plošča
- Egejska plošča
- Maloazijska plošča
- Juan de Fuca plošča
- Kokos plošča